

Život svetog Hilariona prema svetom Jeronimu

Grgić, Barbara

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:811202>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

HRVATSKI STUDIJI

Barbara Grgić

**ŽIVOT SVETOG HILARIONA PREMA
SVETOM JERONIMU**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

HRVATSKI STUDIJI

ODSJEK ZA HRVATSKI LATINITET

BARBARA GRGIĆ

**ŽIVOT SVETOG HILARIONA PREMA
SVETOM JERONIMU**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Marko Jerković

Zagreb, 2019.

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Jeronimova biografija i hagiografski opus	4
3. Hilarionovi počeci pustinjačkog života u kontekstu ranog monaštva.....	6
4. Način života.....	11
5. Lutalaštvo.....	13
6. Zaključak.....	18
7. Popis literature.....	19
8. Sažetak rada.....	20

1. UVOD

Traženje Boga dodirna je točka koja spaja čovječanstvo u 21. stoljeću i prve monahe. I danas se u ljudima, kao i onda, javlja duhovni poziv. No, stil života kojim su živjeli prvi monasi neusporediv je s današnjim stilom života.

Stoga se ovaj rad na primjeru života svetog Hilariona iz Tabate bavi viđenjem svijeta, krizom i življenjem vjere, ali i pobjedom kršćanstva nad poganstvom. Život sv. Hilariona Opata jedna je od tri monaške biografije svetog Jeronima, uz životopise svetog Pavla Pustinjaka i monaha Malka. Jeronim na specifičan način pripovijeda o začetnicima kršćanskog monaštva koji su u 3. i 4. stoljeću pobjegli pred progonima u pustinjske krajeve i tamo živjeli svoju vjeru.

U prvom dijelu razrade prikazat će se osnovni biografski podatci o svetom Jeronimu te će se sažeti njegov literarni opus s naglaskom na hagiografije. Zatim slijedi razrada samog djela *Život sv. Hilariona Opata (Vita s. Hilarionis abbatis)* tijekom koje će se promatrati životni put svetog Hilariona, a koncentracija će najvećim dijelom biti usmjerena na njegov boravak u pustinji, borbu s demonima bilo kakvog oblika te temeljne motive koji se ponavljaju u djelu. Istražit će se postoji li poveznica između autora hagiografije, svetog Jeronima i pustinjaka Hilariona. Konačno, na samom kraju opisat će se značaj svetog Hilariona za kršćansku civilizaciju, ali i svetog Jeronima za svjetsku i hrvatsku hagiografsku književnost.

2. JERONIMOVA BIOGRAFIJA I HAGIOGRAFSKI OPUS

Parce mihi Domine, quia Dalmata sum (Oprosti mi, Gospodine, jer sam Dalmatinac) znao je u šali reći Jeronim pravdajući svoju žestoku narav. U svojoj knjizi *De viris illustribus (O slavnim junacima)*, dovršenoj 392. godine, za sebe je rekao da je rođen od oca Euzebija, u gradu Stridonu, koji je, porušen od Gota, bio nekoć na granici Dalmacije i Panonije.¹ Dokaz za Jeronimovo dalmatinsko podrijetlo ne dolazi izravno od njega, nego ga Dalmatincem naziva biskup Paladije Galata. Frane Bulić navodi kako je *prvi od srednjovječnih pisaca, koji se ne bavi ex professo ubikacijom Stridona, ali ga ne spominje niti samo uzgredno*, bio splitski arhidakon Toma.² On piše da se granica *hrvatskoga kraljevstva protezala prema moru do grada Stridona, gdje je sada granica Dalmacije i Istre*. Mate Suić sumira cjelokupan rad i uviđa kako je rješenje ubikacije Stridona pokrenulo brojne rasprave i otvorilo mnoga pitanja. Navodi i kako su potrebna daljnja istraživanja, arheološka iskapanja i traganja za izvornom građom. Sa zadovoljstvom ističe činjenicu da je sveti Jeronim rodom iz Liburnije, a ne osporava niti glavne Bulićeve teze: *Da se Jeronim rodio u Dalmaciji; da se je sam Dalmatincem smatrao; da su ga suvremenici takvim smatrali; da je s time suglasna i tradicija, usmena i pismena*.³ Nakon što je u Stridonu stekao temelje vjere i temeljnu naobrazbu, odlazi u Rim na studij gramatike, retorike i filozofije. Paralelno sa studijem proučava i klasike poput Vergilija i Cicerona, no zbog prevelikog interesa za kršćanstvo i goruće želje da se posveti Kristu odlazi u Trier slušati teologiju. U Trieru upoznaje asketske zajednice koje na njega ostavljaju dubok dojam. Nakratko se vraća u rodni Stridon odakle razočaran nedovoljno duhovnim životom građana odlazi u Akvileju gdje se pridružuje skupini gorljivih kršćana, a 373. odlazi u Kalcidsku pustinju, u blizini Antiohije gdje narednih pet godina provodi živeći kao pustinjač. Kad je napunio 38 godina antiohijski ga je biskup Paulin zaređio za svećenika. Godine 379. odlazi u Carigrad gdje upoznaje Grgura Nazijanskog, teologa pod čijim je vodstvom preveo brojna Origenova djela s grčkog na latinski jezik. Kao prevoditelj biskupa Epifanija s Cipra i Paulina iz Antiohije 382. godine odlazi u Rim, a na znanstveni ga rad hrabri i potiče sam papa Damaz. Za vrijeme drugog boravka u Rimu povjeren mu je zadatak revizije biblijskog teksta *Itala versio*, prijevoda očuvanih ulomaka Biblije na latinski jezik za potrebe bogoslužja koji je bio u upotrebi prije Jeronimove *Vulgate*. Smrt pape Damaza bio je jedan od ključnih trenutaka u Jeronimovu životu jer 385. godine

¹ Margetić 2002: Margetić, Lujo. 2002. Jeronimov *Oppidum Stridonis*. *Croatica Christiana Periodica* 50: 1 – 9.

² Bulić 1920: Bulić, Frane. 1920. *Stridon (Grahovopolje u Bosni) Rodno mjesto svetoga Jeronima*. Sarajevo: Zemaljska štamparija.

³ Suić 1986: Suić, Mate. 1986. *Hijeronim Stridonjanin – Građanin Tarsatike*.

otišao na Istok, u Betlehem. U Betlehemu je osnovao hospicije za hodočasnike, muške i ženske samostane, poučavao monahe u teologiji, uređivao škole za sinove imućnih roditelja, poučavao filologiju, tumačio klasike, učio hebrejski i aramejski, te naposljetku, što je i najvažnije – s izvornika preveo Stari zavjet na latinski jezik, poznatiji pod imenom *Vulgata*. *Vulgata* je prvi cjelovit prijevod Biblije na pučki latinski jezik, a za Jeronima najveći izazov s kojim se suočio na poticaj pape Damaza. Tim je pothvatom Bibliju učinio dostupnom Europi i životu Crkve. *Vulgata* je postala podloga prijevodima Biblije do XX. stoljeća.⁴ No, za vrijeme boravka u Betlehemu između 382. i 396. napisao je i *Legendu o Hilarionu Opatu* (*Vita s. Hilarionis abbatis*), dvadesetak godina nakon opatove smrti. Osim nje, napisao je i monaške biografije *Život sv. Pavla Pustinjaka* (*Vita s. Pauli primi eremitaie*) i *Život zarobljenika monaha Malka* (*Vita Malchi monaci captivi*). U antici i srednjem vijeku ova su tri životopisa bila među najpopularnijim hagiografskim tekstovima te su zbog velike čitanosti, prepisivanja, prevođenja, kako u Zapadnoj, tako i u Istočnoj crkvi znatno utjecali na razvoj kršćanske hagiografije. Ta su tri pustinjaka ujedno i pripadali prvom valu kršćanskih pustinjaka koji su pred jakim progonima pronašli utočište u pustinjama rimskih provincija Egipta, Sirije i Palestine. U prilog činjenici o popularnosti tekstova o začetnicima monaštva ide i podatak kako je iz razdoblja do 12. stoljeća sačuvano čak 128 rukopisa latinskih legendi o sv. Pavlu Pustinjaku, 93 o sv. Hilarionu i 94 o Malku. Hagiografije su u srednjem vijeku bile sastavni dio kompilacijskih zbirki *Vitae Patrum*, zbirke životopisa pustinjaka različitih autora, pustinjačkih legendi i anegdota. Navedene hagiografske zbirke potvrđene su u mnogim rukopisnim verzijama i tiskanim izdanjima europskih jezika, ali i u hrvatskoj srednjovjekovnoj književnosti. Pustinjački životopis sv. Hilariona sačuvan je u srednjovjekovnim glagoljskim brevijarskim i zborničkim kodeksima, uz životopise sv. Simeona Stilite, sv. Antuna Opata, sv. Makarija, sv. Pavla Pustinjaka, sv. Marije Egipćanke i sv. Ivana Zlatoustog. Hrvatska književna tradicija najviše je obrađivala Jeronimovu legendu o sv. Pavlu Pustinjaku, dok se manje koncentrirala na legende o sv. Hilarionu Opatu, a hrvatski prijevodi životopisa monaha Malka nisu čak niti potvrđeni.⁵

⁴ Župarić 2016: Župarić, Drago. 2016. *Kršćanski latinisti*. Sarajevo – Zagreb.

⁵ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Život svetog Hilariona*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

3. HILARIONOVI POČECI PUSTINJAČKOG ŽIVOTA U KONTEKSTU RANOG MONAŠTVA

Sveti Jeronim na samom početku Hilarionove hagiografije citira rimskog historiografa Gaja Salustija Krispa koji govori da djela zaslužnih ljudi imaju onoliko vrijednosti koliko ih vrijednima ocjenjuju autori koji za to posjeduju vrsne osobine te u invokaciji zaziva Duha Svetoga koji je živio u Hilarionu i dao mu brojne kreposti da sad njemu udijeli govor kako bi bio sposoban ispričati Hilarionovu priču. Svjestan je činjenice da su postojali i čitatelji kojima se nije sviđala Pavlova hagiografija, no usprkos tome, on odlučuje napisati djelo, nazivajući one koji će kritizirati farizejima i Scilama.⁶

Hilarion je rođen u selu Tabati, pedeset milja južno od palestinskog grada Gaze, najvjerojatnije u prvom desetljeću 3. stoljeća, oko 291. godine. Odgojen od poganskih roditelja, kako sam Jeronim navodi *cvao je, takorekuć, kao ruža među trnjem*.⁷ Roditelji su ga poslali na studij u Aleksandriju, kod gramatika. U veoma kratkom vremenu dokazao je svoj talent i moralne vrijednosti: svi su ga brzo zavoljeli, postao je iznimno vješt i dobar govornik, a zbog svoje vjere nije se podao raskalašenom životu. Naime, u Jeronimovo vrijeme onima koji su pohađali zabave po arenama ili išli na kazališne predstave bi se uskratio sakrament krštenja. Iz tog je razloga svu svoju pažnju Hilarion usmjerio na duhovni život. Ključan trenutak Hilarionova života svakako je bio susret s Antunom Pustinjakom. Kako su u Egiptu svi pričali o njemu, Hilarion se odlučio uputiti u pustinju kako bi ga upoznao. Kad je ubrzo upoznao Antuna, odmah je promijenio svoju odjeću, a dane je nastavio provoditi diveći se Antunovoj strogoći života i navikama. Antun je često molio, bio ponizan u prisustvu braće, a pravilo samoće nikad nije napustio, koliko god bi ga slabost na to natjerala. No, kako je veliki broj ljudi zbog raznih bolesti i demonskih napada svakodnevno dolazio Antunu kako bi im pomogao, Hilarion se polako počeo povlačiti smatrajući kako je nerazumno podnositi svjetinu u pustinji. Uskoro se vratio kući s nekolicinom monaha, razdijelio imanje među braćom i siromasima nakon smrti roditelja. Jeronim navodi kako se bojao Ananijina i Safirina primjera, odnosno kazne koju je poznao iz *Djela apostolskih*.⁸ Na umu je imao i Gospodinove riječi: *Tko se god između vas ne odreče svega svoga imanja, ne može biti moj učenik (Qui non renuntiauerit omnibus quae sunt eius, non potest meus esse discipulus)*.⁹ Sa samo petnaest

⁶ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Život svetog Hilariona*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

⁷ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Život svetog Hilariona*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 50-51.

⁸ *Djela*, 5, 1-11.

⁹ *Lk* 14, 33.

godina odlazi u pustinju sedam milja od grada Majume, današnjeg Constante. Prema navodima, to je područje bilo puno pljačkaša pa su ga brojni ljudi odvrćali od nauma, no on je previše prezirao smrt da bi smrt izbjegao. Bio je toliko hrabar i ustrajan, iako su mu obrazi bili glatki, tijelo krhko i slabo, neprikladno za podnošenje brojnih tegoba i vremenskih uvjeta. Kada ga je blaženi Antun napustio, ostao je sam, obučen u tanki plašt, među morem i barama. Jeo je samo petnaest suhih smokava dnevno, a kako je to područje bilo poznato po pljačkašima, nikada nije običavao biti na istom mjestu (*numquam ine odem loco mansitans*).¹⁰ Poprilično je nespecifično i neobično za jednog pustinjaka da često izbiva, skita i putuje, a trebao bi biti u samoći. Monah Dorotej u *Povijesti monaštva* objašnjava kako u samim počecima monaštvo nije bilo ni organizirano ni posvjedočeno iskustvom života prethodnih naraštaja. Živjeli su individualno, nesputano, ali čvrsto se držeći Božje riječi koju su neprestano u sebi ponavljali i upijali u sebe kako se ne bi izgubili u prividima i obmanama koje su, poput pustinjske fatamorgane, bili česti. Mnogi su neočekivan, posljednji susret držali osobitom milošću i svjedočanstvom da je Bogu njihova žrtva draga. Pustinja je za te ljude imala neodoljivu privlačnost, ali često se događalo da neki pustinjak, poput Hilariona, koji je radi duhovne veličine postao popularan i posjećivan od raznih gostiju, ostavljao svoje obitavalište i odlazio još dublje u nepregledna pješćana prostranstva. To nije značilo da su pustinjaci bježali od ljudi, već su željeli biti slobodni od svoga *ja* te su prolazili naporan put čišćenja srca od samovolje, od prosuđivanja svijeta, od grijeha. Znali su da je to jedini put do preobraženja. U tom je kontekstu pustinja bila mjesto kušnje, zaključuje Dorotej.¹¹ Ugledni profesor Gert Mellville s Istraživačkog centra za komparativnu povijest crkvenih redova (*Forschungsstelle für Vergleichende Ordensgeschichte – FOVOG*) Sveučilišta u Dresdenu u svojoj monografiji *Svijet srednjovjekovnih samostana povijest i oblici života* izvorno objavljenom 2012. godine na njemačkom pod naslovom *Die Welt der mittelalterlichen Klöster: Geschichte und Lebensformen*, obuhvaća čitav niz različitih pojava, pokreta, zajednica, institucija i ideja koje u svojoj različitosti i sličnosti pokazuju puninu onoga što obuhvaća pojam *vita religiosa*. Autorov kronološki pristup istraživanju redovništva kao sustava omogućuje dvije stvari. Prva je da se već u *prvoj* fazi razvoja crkvenih redova uoče osnovni modeli na kojima će biti bazirana cjelokupna srednjovjekovna *vita religiosa*. Oni obuhvaćaju potrebu potpunog napuštanja svjetovnog života te pronalazak i samostalno povlačenje u pustinju, bilo onu fizičku ili mentalnu – *vita eremitica*; okupljanje laika unutar

¹⁰ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Život svetog Hilariona*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 52-53.

¹¹ Monah Dorotej 2006: Monah Dorotej. 2006. *Povijest monaštva. Od sv. Antuna opata do sv. Bernarda*. Split: Verbum.

zatvorenih cenobitskih zajednica gdje najčešće žive po načelima zajedničkog vlasništva i osobnog siromaštva, slijedeći vodstvo karizmatiskog pojedinca ili kasnije regule – *vita monastica*; nešto kasnije okupljanje klera u zajednice i život prema jasno određenoj reguli – regularni kanonici odnosno *vita canonica*. Drugi aspekt knjige jest uočavanje osnovnih uzoraka i obrazaca – ideala – karakterističnih zajednicama neovisno o periodu, prostornom smještaju ili čak tipu zajednice. Ideali poput napuštanja svijeta (fizički ili mentalno), ali i staroga sebe, osobnog siromaštva, stabilnosti, apsolutne pokornosti i celibata ili težnje savršenstvu duše kao osobnog i unutarnjeg samostana i mjesta susreta s Bogom, čine srž velike većine crkvenih redova tijekom srednjeg vijeka.¹²

Posebnost u želji za skrovitošću i što je moguće manjom popularnošću dao je Hilarion svojim životom i duhovnošću palestinskom monaštvu. Monah Dorotej u *Povijesti monaštva* navodi kako se upravo Hilarion smatra ocem palestinskog monaštva jer je za njegova života monaštvo zadobilo snažan zamah, usprkos tome što je u Palestini vjerojatno i prije njega bilo monaha i asketa. Hodočasnica Egerija u svom putopisu Svetom zemljom iz 390. godine susrela je mnoge naseobine: na brdu Nebo, u Arnonu gdje je sv. Ivan krstio, u pustinji na mjestu gdje je, po predaji, Mojsije izveo vodu iz stijene, u dolini Kora gdje je gavran hranio proroka Iliju, pokraj Jakovljeva zdenca i drugdje. Spominje i skupine koje naziva *monazontes* i *parthenae*, nasljednike ranokršćanskih asketa. Naime, oni nisu dijelili zajedničke ideale s pustinjacima. Živjeli su u gradovima, odvojeno od svijeta, obično uz pojedine crkve. U obavljanju molitava i obreda imali su važnu liturgijsku ulogu. U Palestini nastaje osobit oblik monaške naseobine, nazvan laura. Sami izraz označava naseobinu, iako u doslovnom prijevodu znači *uzak put*, prema kojem je evidentan sam stil življenja. U palestinskim je laurama, za razliku od egipatskih nastambi postojala veća organiziranost i zajedništvo monaha. Među brojnim monasima koji su živjeli u tim laurama su i sv. Eutimije i sv. Saba. Eutimije je kao mladi armenski svećenik došao u lauru 405. godine zajedno s monahom Teotistom, a nakon pet godina odlučio je započeti život na drugom mjestu. Sabu je sveti Eutimije poslao u samostan oca Teotista gdje se pokazao zrelijim od ostalih mladića pa mu je dopustio da živi kao pustinjač, a zatim je osnovao Veliku lauru u blizini Siloama te je počeo osnivati samostane. Po primjeru sv. Eutimija, nije dopuštao nikome samotnjački život dok nije prošao pripremu u nekom samostanu. Ideal je ipak bio samotnički život dok je cenobitski

¹² Bertović 2017: Bertović, Kristian. 2017. Recenzija u Zborniku Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Vol. 35: Gert Mellville, *The World of Medieval Monasticism – Its History and Forms of Life*, prev. James D. Mixson, Cistercian Studies Series, sv. 263, Cistercian Publications, Collegeville, Minnesota.

držan samo kao priprava. Jug Palestine nakon Hilariona, Eutimija i Sabe bio je dom monaha Barsanufija, Ivana Proroka i Doroteja. Prema svetom Doroteju i sami se Jeronim oduševio strogošću i ozbiljnošću monaškog života, a pisao je i tamošnjem opatu Teodoziju: *Ah, koliko bih želio biti u vašem društvu i prigrliti vašu zajednicu kao potpunu svoju radost, premda oči moje nisu zaslužile ni vidjeti je. Imao bih pred sobom pustinju ugodniju od svakog grada. Motrio bih mjesta bez ljudi, u kojima kao u raju stanuje mnoštvo svetaca.*¹³

Pustinjački lik svetog Hilariona i monaška posvećenost bili su inspiracija mnogim hrvatskim crkvenim piscima. U djelima *De institutione bene vivendi per exempla sanctorum* i *Repertorium* Marka Marulića na više od dvadeset mjesta navodi se kao primjer kreposnog života, isposničke ishrane i duhovnosti. Marulić pripovijeda i česte te veoma neugodne Hilarionove borbe s napastima, odricanje od časti i slave i potpunu spremnost u trenutku smrti.¹⁴ Naime, dok je boravio u pustinji, svetog su Hilariona prožimale ljudske slabosti i pokušale ga oslabiti u vjeri, no njegova ga je ustrajnost spasila. *Udarat ću te, ti magarče, dok ne prestaneš! Ne ću te hraniti žitom nego pljevom. Patit ću te vrućinom i hladnoćom tako da ćeš radije misliti o hrani nego li o spolnom užitku,* govorio je Hilarion sam sebi.¹⁵ Vodeći se mišlju *Tko zaista ne će da radi, neka i ne jede* (2 Sol 3,10) dane je provodio pletući korpe od trske, oslabljen, ali s nikada jačom snagom vjere. Kada bi se demoni s njim počeli izrugivati, bacio bi se na koljena, na čelu učinio Kristov križ te zazvao Isusa, a oni bi svi nestali. Sam Jeronim govori kako bi nadmašio granice knjige kada bi počeo opisivati kakvim je sve kušnjama sveti Hilarion bio podvrgnut (*quas si omnes narrare uelim, modum excedam uoluminis*).¹⁶ Gert Melville navodi kako su pustinjaci željeli biti *anđeli na zemlji*, vođeni jednom zapovijedi (...) *Gdje god išli, iznad svega imajte Boga pred svojim očima* (*They wanted to be angles on earth and ultimately they followed a single commandment (...) Wherever you go, above all have God before your eyes*). Navodi i primjer svetog Antuna koji je, kao i Hilarion, rasprodao sva svoja imanja i otišao u pustinju: *One day he became fully aware of the meaning of Matthew 19:21 for anyone who sought unconditionally to follow the counsels of the gospel: „If you would be perfect, go and sell all that you have, and give to the*

¹³ Monah Dorotej 2006: Monah Dorotej. 2006. *Povijest monaštva. Od sv. Antuna opata do sv. Bernarda*. Split: Verbum.

¹⁴ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

¹⁵ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 54-55.

¹⁶ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Život svetog Hilariona*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 56-57.

*poor. Around 270 or 275 he gave away all of his property and retreated into the Nitrian Desert west of Alexandria.*¹⁷

¹⁷ Mellville, 2016: Mellville, Gert. 2016. *The World of Medieval Monasticism – Its History and Forms of Life*, prev. James D. Mixson, Cistercian Studies Series, sv. 263, Cistercian Publications, Collegeville, Minnesota.

4. NAČIN ŽIVOTA

O Hilarionovoj poniznosti, spremnosti na odricanje za Krista, skromnosti, ljubavi i milosrđu najbolje govori njegov svakodnevni život. Jeronim navodi kako se od šesnaeste do dvadesete godine životne dobi sklanjao od kiše i od vrućine u kolibicu koju je spleo od trske i šaša. Kasnije je boravio u maloj napravljenoj ćeliji koja se do danas sačuvala, široka je četiri, a visoka pet stopa što znači nešto viša nego što je on bio kad je stajao; malo je šira nego li to njegovo malo tijelo zahtijeva, tako da bi pomislio kako je to radije grob nego li dom. Samoća i odijeljenost od svijeta bila je uvjet koji su postavljali pustinjaci kad bi tražili pogodno mjesto za život. Monah Dorotej u *Povijesti monaštva* objašnjava kako monah u takvim životnim uvjetima može odlučno zaputiti prema raju provodeći život molitve i kontemplacije u društvu anđela u svetaca. U tome smislu ćelija postaje svetište, predvorje raja, omiljeno mjesto boravka o kojemu će sv. Jeronim reći: *Grad mi je postao tamnica, a samoća raj*. No, naime, nije uvijek bilo lako ostati u ćeliji. Kada bi se pustinjač vraćao u ćeliju nakon što su ga progonitelji okrutno mučili, uzdahnuo bi nadomak svoga obitavališta: *Jao meni, evo me opet pred mnogim zlima*. Monaški ideal bio je ustrajati u samoći i šutnji u vlastitoj ćeliji bez gorčine i mržnje, već pogleda usmjerena prema cilju. Takav stav, zaključuje Dorotej, čini čovjeka monahom, tj. *ujedinjena*, bez ikakve podjele, ali svjesna vlastitih ograničenosti.¹⁸ Šišao bi se jednom godišnje na Uskrs i sve je do smrti običavao spavati na goloj zemlji, ili pak na trski. Vrećište u koje se jednom obukao nikada nije prao, tvrdeći kako bi bilo suvišno tražiti čistoću u kostrijeti. Nikada nije mijenjao tuniku, ukoliko se ne bi potpuno poderala. Znao je naizust Sveto pismo, a nakon molitava tako bi recitirao psalme kao da je bio u Božjoj nazočnosti. Od dvadeset prve do dvadeset šeste godine prvih triju godina Hilarion je jeo pola zdjele leće s hladnom vodom, a preostale tri godine jeo je suha zasoljena kruha s vodom. A onda, od dvadeset sedme pa do tridesete godine hranio se poljskim travama te nekim sirovim korijenjem iz šipražja. Od trideset prve pa do trideset pete godine hrana mu se sastojala od šest unca ječmenog kruha te lagano kuhanog povrća u koje ulja nije stavljao. Kad bi osjećao kako mu se zamračuje pred očima te kad bi mu čitavo tijelo bilo pokriveno prištićima tako da bi mu se koža zacrvenjela od osipa, dodao bi hrani ulja, a onda kad je vidio da mu je tijelo izmoreno te da je na domaku smrti, od šezdeset četvrte godine pa sve osamdesete suzdržavao se od kruha te je nevjerojatnim žarom svojega duha kao

¹⁸ Monah Dorotej 2006: Monah Dorotej. 2006. *Povijest monaštva. Od sv. Antuna opata do sv. Bernarda*. Split: Verbum.

kakav novica služio Gospodu u dobi kada drugi običavaju popuštati u življenju.¹⁹ Da nije imao strah od smrti već u ranoj mladosti poznato nam je i iz epizode iz kada lopovi dolaze u njegovu kolibu te mu, ne imajući što za ukrasti, prijete smrću, a on im odgovara: *ne bojim se lopova baš zato što sam pripravan na smrt (et ideo latrones non timeo, quia mori paratus sum)*.²⁰ Valja spomenuti Jeronim nigdje nije bio tako blizak rimskoj poganskoj književnosti kao u ovom tekstu. Apulejev *Zlatni magarac* imao je daleko veći utjecaj na *Hilarionov životopis* nego bilo koji kršćanski tekst. Komičnu scenu s lopovima imamo i kod Apuleja: *Uostalom što mogu razbojnici putniku koji nema ništa osim svoje sirotinje? Zar ti ne znaš, budalo, da ni deset bandita ne mogu opljačkati gola čovjeka?*²¹ Osim toga, голу je Veneru kod Apuleja progutala zmija, kao i Hilarionove đavoljske prikaze. Lucije, glavni lik romana koji se pretvorio u magarca, doveden je u amfiteatar, a Hilarion je prisiljen u pustinji proživljavati pričinjavanja *theatri luxuria*, kao i ples nagih žena. Lopove je izvodio na pravi put, nerotične žene sprječavao u njihovu naumu te ih nakon godine dana viđao s djecom, ozdravljao bolesnu djecu u Kristovo ime, mnoge su se poslije interakcije s njim i zamonašile. Dok je Antun bio osnivač monaštva u Egiptu, Hilarion je to bio u Palestini (*Habebat Dominus Iesus in Aegypto senem Antonium: habebat in Palaestina Hilarionem iunioem*).²² U svojoj službi uvijek je odbijao novac i bilo kakvu vrstu zahvale. Slijepoj ženi je predbacivao što je novac dala liječnicima umjesto siromasima, a kada bi mu htjeli platiti što je iz njih istjerao demone, pozvao bi se na Sveto pismo. *Nisi li čuo što se dogodilo Gehaziju, a što Šimunu, od kojih je prvi primio mito s namjerom da kupi milost Duha Svetoga, a drugi ponudio kupnju te milosti. (...) Nitko ne ulaže bolje nego onaj tko ništa za sebe ne ostavlja (Non legisti quid Giezi, quid Simon passi sint, quorum alter accepit pretium, alter obtulit, ut ille uenderet gratiam Spiritus sancti, hic mercaretur? Nemo melius erogat, quam qui sibi nihil reseruat)*.²³ Glas o Hilarionu kao istjerivaču demona proširio se ne samo Palestinom, gradovima Egipta i Sirije nego i na druge provincije, sve do Germanije, današnje Francuske. Kada bi god istjerivao demone iz opčinjenih, radio bi to u ime Isusa Krista: *Ma ne tiče se mene kako si ušao – reče – nego zapovijedam ti da iziđeš, u ime Gospodina našega Isusa Krista (Non curo,*

¹⁹ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

²⁰ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 58-59.

²¹ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 140-141.

²² Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 62-63.

²³ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 66-67.

ait, quomodo intraueris; sed ut exeas in nomine Domini nostri Iesu Christi impero). Radio je to tko god je bio u pitanju – ljudi ili životinje: *Ne ćeš me, đavle, prestrašiti takvom veličinom tijela.*²⁴ *Ti si jedan te isti i u lisici i u devi (Non me, inquit, terres, diabole, tanta mole corporis; et in uulpecula, et in camelo unus atque idem es).*²⁵

5. LUTALAŠTVO

Sami je Antun Pustinjak čuo za Hilarionova djela te se vrlo rado s njime dopisivao, a kada bi netko došao u Siriju kod njega, predbacivao bi im što su prešli toliki put kad je Hilarion bio puno bliže. Uskoro su se po Palestini počeli otvarati samostani, a Hilarion je zahvaljivao Gospodinu i govorio im kako je *privid ovog svijeta prolazan (Praeterire figuram huius mundi)*,²⁶ a kako se pravi život postiže nelagodama ovog života. U dogovorene je dane posjećivao monaške ćelije kako bi pokazao primjer poniznosti i služenja. Za svog je života posjetio brojne samostane i braću monahe. Učio ih je da radije štiju Boga nego li kamenje (*obsecrabat ut Deum magis quam lapides colerent*).²⁷ Prezirao je čast, slave te je žarko želio biti u samoći, premda to nije mogao zbog biskupa, svećenika, mase monaha, matrona i kršćanskih žena koje su svakodnevno dolazile k njemu s različitim problemima (*At ille nihil aliud nisi solitudinem meditabatur*).²⁸ Kako je sami jeruzalemski patrijarh usmjeravao bolesnike i opsjednute k Hilarionu, počele su nicati ćelije drugih eremita koji su željeli da ih on duhovno vodi. Mnoštvo je hodočasnika toliko promijenilo život sveca da je on često plakao i tumačio svojim učenicima: *Opet sam se vratio u svijet i svoju sam plaću primio u svomu životu. Evo ljudi u Palestini i susjednim provincijama smatrali su da imam neku vrijednost, a ja, pod izgovorom za upravljanje samostanom i braćom, nevrijedne stvari posjedujem.*²⁹ Nakon dugo vremena, u 65. godini, jednoga je jutra potajno napustio svoje obitavalište u potrazi za skrovitijim mjestom, no mnoštvo ga je sustiglo i okružilo ne dopuštajući da ode od njih. Shrvan žalošću, odlučio se na neuzimanje hrane. Prestrašeni za njegovo zdravlje, učenici su ga nakon tjedan dana pustili da izabere novo mjesto prebivanja.

²⁴ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 74-75.

²⁵ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 76-77.

²⁶ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 76-77.

²⁷ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 78-79.

²⁸ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 83-85.

²⁹ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 82-83.

Tako je započeo njegov lutalački – sarabitski život.³⁰ Kad su nakon dugog neobičvanja napokon došli do Antunova groba, Hilarion se bacio na ležaj i izljubio ga. Iz ove epizode je evidentno kako su i Antun i Hilarion dijelili ne samo iste vrijednosti već i iste načine života: Ćelijica nije bila veća nego što je četverokut u kojem se čovjek u ležećem stavu mogao ispružiti (*Erat autem cellula non plus mensurae per quadrum tenens quam homo dormiens extendi poterat*). Ćelije iste veličine pokazane su Hilarionu i na vrhu planine. Tu je Antun dolazio kad bi se sklanjao od posjetitelja i svojih učenika. Ponovno možemo vidjeti kako i Antun i Hilarion žele trenutke koje ne provode pomažući drugima provoditi u poniznosti i molitvi s Bogom. Prema pučkim predajama, nebo je tri godine žalovalo nad Antunom te nije dalo kiše pa su stanovnici Afroditona zamolili Hilariona da im pomogne. Uskoro su spašeni i stanovnici i posjedi, a Hilarion je nastavio svoj put do pustinje, preko Aleksandrije i Bruhija, no ni tu se nije zadržao predugo budući da su ga mnogi prepoznali ili po glasu ili po viđenju. Za vrijeme dugotrajne plovidbe kapetanova je sina stao opsjedati demon pa je upitao Hilariona: *Zašto nam ne dopuštaš svima da budemo sigurni na moru? Daj nam prostora dok ne dođem na kopno, da ovdje ne budem izbačen strmoglavce u bezdan*. Hilarion mu je odgovorio: *Ako ti moj Bog kaže da ti dozvoljava da ostaneš, ostani. A ako te on izbacuje, zašto onda okrivljuješ mene, grešna čovjeka i prosjaka?*³¹ Dječak je u isti mah bio oslobođen zloduha, a kao znak zahvale nazočni su obećali Hilarionu da nikome neće reći njegovo ime. Uskoro ga učenik Hezihije nalazi na Siciliji gdje je ozdravljivao bolesne te ga vodi u Epidaur, grad u Dalmaciji, današnji Cavtat ili Dubrovnik. Nažalost, proučavatelji Jeronimovih hagiografija nisu uspjeli doći do tog podatka, ali Vesna Badurina Stipčević u predgovoru iznosi kako je za boravka u Dalmaciji, u vrijeme potresa 365. godine u Epidauru (današnji Cavtat), Hilarion oslobodio stanovnike od velike zmijske zvanice Boas (quos gentili sermone Boas vocant), koja je gutala ne samo stoku, nego i seljake i pastire. Nadalje navodi kako je snagom vjere svladao i spalio zmijsku te žiteljima Epidaure usadio poštovanje prema kršćanstvu.³² Koncem prošlog stoljeća glasoviti engleski arheolog Arthur J. Evans pružio je znanstveno tumačenje ovog legendarnog događaja: *Kako je interesantna ova personificirana pobjeda kršćanstva nad Kadmunovim i Eskulapovim obožavanjem zmijske u ranim danima*

³⁰ Monah Dorotej 2006: Monah Dorotej. 2006. *Povijest monaštva – Od sv. Antuna do sv. Bernarda*. Split: Verbum.

³¹ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 92-93.

³² Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

*Epidarua. Kako je sugestivno ovo vezivanje mjesne mitologije uz novu religiju!*³³ Radoslav Katičić u *Illyricum mythologicum* navodi kako motiv zmije u ovoj kršćanskoj legendi istraživači povezuju s razvijenim zmijskim kultom jugoistočnoga Ilirika. Iliri su u zmiji vidjeli svoju zaštitnicu, ona je bila čuvarica kućnog ognjišta, simbol plodnosti, htoničko božanstvo. Kao plemenski simbol održala se i u vrijeme helenizacije i romanizacije ilirskih krajeva.³⁴ Legenda o svetom Hilarionu i zmiji ostala je u tom kraju živa sve do novog doba. Katičić dalje navodi kako se još krajem prošlog stoljeća pokazivala u Cavtatu spilja gdje je taj zmaj živio, a na mjestu gdje ga je blaženi Hilarion spalio posvećena je od davnine crkva tom svecu (sv. Ilar), a nedaleko je selo Mlini, koje se spominje već u Jeronimovu *Životu blaženoga Hilarija*.³⁵ U mnogim usmenim pričama o sv. Ilaru u konavoskoj tradiciji spominje se legenda o Hilarionu i zmiji, osim toga, spominje se i u dubrovačkim *Analima*, u *Historia Salonitana* Tome Arhiđakona, u *Pavlimiru* Junija Palmotića te kod Aldhelma, kanterberijskoga đaka i prvog anglosaksonskoga pisca. Ukorijenjenost Hilarionova svetačkog kulta na dubrovačkome području znakovita je i po tome što je on ondje jedini lokalni svetac, u Istri pak nije potvrđen nijedan lokalitet posvećen svetom Hilarionu, zaključili su Badurina i Tadić istražujući rasprostranjenost svetačkih patronima u Istri i na dubrovačkom području.³⁶ On je titular župne crkve u Mlinima između Dubrovnika i Cavtata, a posvećena mu je i crkva na Boninovu u Dubrovniku. Badurina Stipčević naglašava kako podatke o štovanju sv. Hilariona nalazimo u hrvatskoglagoljskim knjigama, a u kalendarima glagoljskih brevijara i misala nalazimo podatak da se Hilarion Opat slavi na 21. listopada, isti dan kad i sv. Uršula i jedanaest tisuća djevice. Za mjesec listopad na blagdan sv. Hilariona, u gotovo svim glagoljskim brevijarima koji sadrže *Proprium sanctorum*, nalazi se oficij u njegovu čast i u toj službi čitaju se lekcije iz Jeronimove legende o Hilarionu (*Bibliotheca Hagiographica Latina* 3879). Svakako treba spomenuti i frapantnu sličnost Hilarionova boravka u Cavtatu s Pavlovim boravkom na Malti, odnosno Mljetu prema Djelima apostolskim. Naime, Pavao pali vatru iz koje iskače zmija, koja mu ne nanosi nikakvo zlo, ali je on stresa s ruke u vatru, na što domaće stanovništvo pomišlja kako je on neko božanstvo. U svakom slučaju, motiv ogromne zmije koja guta goveda baš u ilirskom gradu Epidauru nije sasvim slučajan. Jeronim je taj okršaj kršćanskog heroja s poganstvom smjestio u svoju Dalmaciju kojoj je pripadao rođenjem, a iz teksta iščitavamo borbu tek uspostavljenog kršćanstva sa sve dotrajelijim

³³J. Evans 1965: J. Evans, Arthur. 1875. *Kroz Bosnu i Hercegovinu peške tokom pobune augusta i septembra* 1875. Sarajevo: 1965. 306-307.

³⁴ Katičić 1995: Katičić, Radoslav. 1995. *Illyricum mythologicum*. Zagreb: Antibarbarus 256-258.

³⁵ Katičić 1995: Katičić, Radoslav. 1995. *Illyricum mythologicum*. Zagreb: Antibarbarus 256-258.

³⁶ Badurina, Tadić: 1989. Badurina, Anđelko; Tadić, Marko. *Hagiotopografija Istre i dubrovačkoga područja. Radovi Instituta za povijest umjetnosti*. 1989. 142-148.

poganstvom te naravno, pobjedu nad njime.³⁷ Nakon što je spalio ogromnu zmiju i spasio narod Epidaura od strašnog potopa, uputio se na Cipar. Tijekom putovanja bili su izloženi napadima gusara. Kad je posada u strahu trčala k svetom Hilarionu, on bi im odgovorio: *Malovjerni, zašto se bojite? Zar je njih više nego faraonove vojske? Ipak su svi, Božjom voljom, bili potopljeni (Modicae, inquit, fidei, quare trepidatis? Numquid plures sunt hi quam Pharaonis exercitus? Tamen omnes Deo uolente submersi sunt).*³⁸ Jeronim u nekoliko navrata spominje kako izostavlja druga čudesa jer mu se čini da bi čudesima ispunio cijelu knjigu (*Praeetermitto caetera, ne uidear in narratione signorum uolumen extendere*).³⁹ Nakon mnogo godina, napokon je našao skrovito mjesto na kojem ga skoro nitko nije mogao naći niti zaustavljati u mislima i molitvama. U Bukoliumu u Egiptu posjećivao ga je samo Hezinije jer se zbog divljine i nepristupačnosti mjesta nitko nije usuđivao doći (*propter asperitatem difficultatemque loci er umbrarum, multitudinem aut nullus, aut rarus ad se uel posset uel auderet ascendere*). U osamdesetoj godini života, tijekom Hezinijeve odsutnosti, Hilarion mu je napisao oporuku u kojoj mu ostavlja sve svoje blago (Evandelistar, tuniku od vrećišta, kukuljicu i plašt). Zadnjim je dahom izgovorio riječi: *Iziđi, što se bojiš?! Iziđi, dušo moja, u što sumnjaš? Eto sedamdeset godina služiš Kristu i bojiš se smrti? (Egredere, quid times? Egredere, anima mea, quid dubitas? Septuaginta prope annis seruisti Christo, et mortem times)?*⁴⁰ Pošto je pokopan, vijest o njegovu ukopu stigla je u grad i prije vijesti o njegovoj smrti. Čim je tu vijest saznao učenik Hezinije, koji se tada nalazio u Palestini, uputio se na Cipar. Nakon deset mjeseci pokušaja, ukrao je Hilarionovo tijelo i donio ga u Majumu sahranivši ga. Postoji i legenda da je žena Konstancija umrla od boli kada je saznala za krađu tijela svetog Hilariona. Na kraju same hagiografije, sveti Jeronim navodi: *sve do danas ćeš vidjeti čudno natjecanje između Palestinaca i Cipriota; Palestinci tvrde kako posjeduju Hilarionovo tijelo, a Ciprioti da posjeduju njegov duh. Ipak su se na obama mjestima mnoga čudesa dogodila; svakako više u onom ciparskom vrtiću, možda i zato što mu je to mjesto bilo draže. (Cernas usque hodie miram inter Palaestinos et Cyprios contentionem, his corpus Hilarionis, illis spiritum se habere certantibus. Et tamen in utrisque locis magna quotidie*

³⁷ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

³⁸ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 98-99.

³⁹ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 98-99.

⁴⁰ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 102-103.

signa fiunt, sed magis in hortulo Cypri, fortisan quia plus illum locum dilexerit).⁴¹ Vinko Grubišić zaključuje kako se Jeronimov život u pustinji, njegova poznanstva, kontakti, nesnalasci pa i mimoilasci s pustinjacima djelomično odražavaju kako u Hilarionovoj hagiografiji, tako i u drugim dvjema hagiografijama.⁴²

⁴¹ Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 104-105.

⁴² Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

6. ZAKLJUČAK

Hilarionov životopis najopširnije je Jeronimovo beletrističko djelo koje je u pravom smislu hagiografija jer obuhvaća životopis od poviša do pokopa. Jedini je književni tekst kojemu Jeronim naznačuje poticaj i polazište. Iz brojnih putovanja možemo zaključiti kako je Hilarion, ali i Jeronim, *globetrotter* svoga vremena. Za nas je svakako najzanimljivije njegovo putovanje u tadašnju provinciju Dalmaciju. Gotovo se svaka epizoda hagiografije upotrebljava kako bi se pokazalo da Hilarion u svojem militantnom kršćanstvu nadilazi poganske rivale. Hilarion je, kao Pavao i Malko, ali i sami Jeronim, kontemplaciju proveo upravo u pustinji, gdje je mogao spoznati veličinu i snagu svojega duha. Veličina monaha, ali i čovjeka mogla bi se izmjeriti prema tome koliko je snažan podnijeti samoću, a koliko je sam – toliko je i jak. Jeronim svog Hilariona smješta u pustinjski ambijent kako bi dokazao da je vjera u Krista dovoljna kako bi se pobijedile sve nedaće i svi demoni ovozemaljskog svijeta. U više je navrata tijekom hagiografije Jeronim napomenuo kako sva dobra djela koje je Hilarion radio ne bi stala u korice jedne knjige, a suzdržanošću i svetošću kojom je živio dao je primjer savršenog monaha. Uz Atanazija Aleksandrijskog, pisca životopisa sv. Antuna, Jeronim se smatra začetnikom hagiografskog žanra. Osim što je *Vita s. Hilarionis abbatis* uz *Vita s. Pauli primi eremita* i *Vita Malchi monaci captivi* postala najpopularniji tekst kršćanske antike i bila uvrštena u popularnu hagiografsku zbirku *Vitae Patrum* u srednjem vijeku, znatno je utjecala i na hrvatsku književnost. Jeronimove hagiografije i glagoljske legende o Pavlu Pustinjaku i Hilarionu opatu bile su rado čitane i prepisivane. Snažno su utjecale na razvoj hrvatske hagiografske književnosti, a od samog srednjeg vijeka čine krucijalni dio hrvatske, kako književne, tako i duhovne kulture.

7. POPIS LITERATURE

1. Badurina-Stipčević, Grubišić 2008: Badurina Stipčević, Vesna; Grubišić, Vinko. 2008. *Jeronimove hagiografije: Legenda o Hilarionu Opatu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost
2. Bertović 2017: Bertović, Kristian. 2017. Recenzija u Zborniku Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Vol. 35: Gert Mellvile, *The World of Medieval Monasticism – Its History and Forms of Life*, prev. James D. Mixson, Cistercian Studies Series, sv. 263, Cistercian Publications, Collegeville, Minnesota
3. Bulić 1920: Bulić, Frane. 1920. *Stridon (Grahovopolje u Bosni) Rodno mjesto svetoga Jeronima*. Sarajevo: Zemaljska štamparija.
4. J. Evans 1965: J. Evans , Arthur. 1875. *Kroz Bosnu i Hercegovinu peške tokom pobune augusta i septembra 1875*. Sarajevo: 1965. 306-307
5. Katičić 1995: Katičić, Radoslav. 1995. *Illyricum mythologicum*. Zagreb: Antibarbarus 256-258.
6. Margetić 2002: Margetić, Lujo. 2002. *Jeronimov Oppidum Stridonis*. *Croatica Christiana Periodica* 50: 1 – 9
7. Mellvile, 2016: Mellville, Gert. 2016. *The World of Medieval Monasticism – Its History and Forms of Life*, prev. James D. Mixson, Cistercian Studies Series, sv. 263, Cistercian Publications, Collegeville, Minnesota
8. Monah Dorotej 2006: Monah Dorotej. 2006. *Povijest monaštva. Od sv. Antuna opata do sv. Bernarda*. Split: Verbum.
9. Suić 1986: Suić, Mate. 1986. *Hijeronim Stridonjanin – Građanin Tarsatike*
10. Župarić 2016: Župarić, Drago. 2016. *Kršćanski latinisti*. Sarajevo – Zagreb.

8. SAŽETAK RADA

Hilarionov život najopširnije je beletrističko djelo svetog Jeronima. Iako tri Jeronimove hagiografije čine tek neznatan dio njegova širokog književnog opusa, uz Atanazija Aleksandrijskoga, autora životopisa sv. Antuna, smatra se začetnikom književnog žanra koji se stoljećima razvijao i cvao u Istočnoj i Zapadnoj crkvi – hagiografija.

Svaka epizoda Hilarionova života koristi se kako bi se pokazalo kolika je snaga kršćanske vjere i života po Kristu. Njegova vjera nadjačava sva poganska zla koja mu se nalaze na putu. Jeronimovo djelo snažno je utjecalo kako na hrvatsku hagiografsku književnost, tako i na cjelokupnu kršćansku civilizaciju.